

14. Технологии кадрового менеджмента : учеб. пособие для студ. вузов, обуч. по экон. спец. / под ред. И. В. Мишуровой. — М. : ИКЦ «МарТ» ; Ростов н/Д : Издательский центр «МарТ», 2004. — 368 с.

15. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 07.04.2011 р. № 3206-VI //

Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 40. — Ст. 404.

16. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1971. — № 50. — Ст. 375.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2012 р.

УДК [338.45:662.33]:331.5(477.61)

О. Ю. Кудріна,

канд. екон. наук,
доцент,

Луганський національний університет
ім. Тараса Шевченка

МОЖЛИВІ РЕВЕРСИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ШАХТАРІВ У ПРОМИСЛОВОМУ РЕГІОНІ

Опрацювання організаційно-економічних механізмів створення нових робочих місць на територіях, де здійснюються програми із реструктуризації вугільної галузі.

Ключові слова: реалізація державних програм, реструктуризація вугільної промисловості, промисловий регіон, працевлаштування шахтарів.

Реалії реалізації програми реструктуризації вугільної промисловості України виявилися дещо іншими, ніж наперед прогнозовані. Закриття шахт за принципом ланцюгу каталізувало невідворотні процеси руйнації промислових підприємств у вуглевидобувних регіонах, причому не лише підприємств гірничого профілю промислових підприємств галузей машинобудування, підприємств легкої та харчової промисловості (як це і не парадоксально) тощо, але й увігнало в депресію шахтарські поселення з усіма болючими наслідками соціально-економічного характеру, що, вочевидь, є невід'ємними атрибутами руїни.

Безумовно, держава намагається якось пом'якшити кризу вугледобувних регіонів, проте, на жаль, оце «якось» скоріше є проявом безсистемності державної політики відносно регіонів, що сам на сам залишилися з чисельними проблемами, зокрема, з дилемою повального безробіття.

Скорочення зайнятості населення, викликане ліквідацією робочих місць на збиткових вугільних підприємствах, частково компенсу-

ється за рахунок створення нових робочих місць у межах спеціальних програм в інших секторах економіки. Однією із таких програм є програма зі створення нових робочих місць для забезпечення зайнятості населення вуглевидобувних регіонів, що являє собою один із інструментів державної підтримки вугільної промисловості.

Час іде, бюджетні кошти витрачаються, утім кінця проблемам шахтарських регіонів не видно, соціальна напруженість в регіонах не спадає.

За таких обставин, як видається, розробленню підлягає більш дієвий інструментарій компенсації негативних наслідків реструктуризації вугільної галузі, зокрема, значно ефективніший механізм створення нових робочих місць, що забезпечить довготривалу зайнятість вивільнених працівників в умовах структурної перебудови галузі й диверсифікації економіки шахтарських міст, сіл і селищ.

Реструктуризація шахтарських міст у вітчизняній науці є відносно новим напрямом досліджень. У роботах українських вчених О. І. Амошкі, С. В. Баранова, Б. М. Біренберга, О. В. Брес-

© О. Ю. Кудріна, 2012

лавцева, Н. Ю. Брюховецької, І. П. Булеєва, В. П. Вишневецького, О. В. Воловодої, М. І. Іванова, М. Г. Чумаченко [1] та інших досліджуються, як правило, розрізнені аспекти реструктуризації шахтарських міст. У практичній діяльності мали і мають місце помилкові рішення відносно визначення пріоритетів подальшої еволюції шахтарських міст і регіонів, реалізації соціально-економічних проектів. І це відбувається на фоні сучасної ситуації, коли вугілля є основним енергоносієм України, і саме реструктуризація вугільної промисловості є домінантою реструктуризації господарського комплексу держави. Методологічні й методичні аспекти розв'язання комплексу пов'язаних з цим питань досі не дістали необхідної наукової розробки й обґрунтування.

Метою статті є опрацювання організаційно-економічних механізмів створення нових робочих місць на територіях, де здійснюються програми із реструктуризації вугільної галузі.

Кабінетом Міністрів України у 2010 р. було прийнято рішення про виділення вугледобувним регіонам коштів під створення нових робочих місць (Постанова Кабінету Міністрів України від 30.06.2010 р. за № 527 «Про створення нових робочих місць для забезпечення зайнятості населення вугледобувних регіонів») [2].

Уряд, затвердивши план дій, передбачив обсяги фінансування програми створення нових робочих місць для забезпечення зайнятості жителів вугледобувних регіонів (Волинська, Донецька, Житомирська, Кіровоградська, Луганська, Львівська і Черкаська області) — 360 млн грн. Також Постановою затверджені порядок спрямування у 2010 р. коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття на створення нових робочих місць для забезпечення зайнятості населення вугледобувних регіонів і порядок використання у 2010 р. коштів, передбачених в державному бюджеті на часткове покриття витрат Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття на створення нових робочих місць для забезпечення зайнятості населення вугледобувних регіонів.

Із зазначених 360 млн грн сума 340 млн грн мала бути виділена з Фонду соціального страхування на випадок безробіття і 20 млн грн — кошти Державного бюджету України.

На виконання Постанови КМУ від 30.06.2010 р. за № 527 Розпорядженням голови Луганської обласної державної адміністрації

була затверджена Програма створення нових робочих місць для забезпечення зайнятості населення вугледобувних регіонів на 2010—2011 роки (погоджена правлінням Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України) [4]. Фонд виділив на реалізацію державної програми 122 млн грн.

За статистичними даними Луганської обласної державної адміністрації в межах Програми на 12 підприємствах — переможцях було створено 1107 робочих місць. Однак дані цифри оптимізму не вселяють, якщо прийняти до уваги, що в період 2005—2011 років в області було закрито повністю 14 шахт, а ще 37 знаходяться у процесі ліквідації.

Деякі ремарки. 5 липня 2012 р. Верховна Рада України ухвалила урядовий законопроект «Про зайнятість населення» (набуде чинності з 1 січня 2013 р.). Одночасно втраять чинність низка законів що діють нині, зокрема, Закон України «Про зайнятість населення» № 803-ХІІ від 01.03.1991 р. і Закон України «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю» від 04.11.2004 р. № 2150.

Новий Закон «Про зайнятість населення» поміж іншим з метою стимулювання зайнятості вводить механізм компенсаційних виплат, пов'язаних з витратами зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування для працевлаштування громадян, які недостатньо конкурентоздатні на ринку праці, і суб'єктів малого підприємства за умови створення нових робочих місць і працевлаштування на них безробітних.

На думку Віце-прем'єр міністра С. Л. Тігіпка, запропонований закон про зайнятість позитивно відрізняється якісно новим комплексним підходом до підвищення рівня працевлаштування українців: «...цим законом ми вирішимо три проблеми. По-перше, впроваджуємо стимули для працевлаштування, щоб їм було вигідно створювати робочі місця. Якщо на підприємстві створюються нові робочі місця, впродовж року воно не буде платити єдиний соціальний внесок з них. Також стимулюємо місцеву владу допомагати у створенні робочих місць, залишаючи на місцевому рівні більше надходжень від податку на доходи фізичних осіб. По-друге, практично даємо пугівку в життя молодим. І, по-третє, закон підтримує людей зрілого віку, яким доладно конкурувати на ринку праці...».

Не зважаючи на хвалебні оди вказаному «прогресивному» законопроекту уряду у сфері працевлаштування, на наш погляд, цей закон не передбачає вагомих важелів впливу на негативну тенденцію зі зростанням безробіття. Причина дуже проста — потрібна програма системних рішень в економічній і соціальній політиці держави, чого, на превеликий жаль, не вбачається в сучасних діях Уряду.

Відсутність чіткої стратегії відновлення достатнього рівня зайнятості населення на макро-рівні (загальнодержавний рівень) закономірно має негативний аналог на мікрорівні — на регіональному рівні. Складається враження, що на сьогодні відсутнє чітке уявлення щодо напрямів реформування вугільної галузі промисловості. Водночас, тенденція закриття шахт розкручується як маховик посиленої дії. Так, ДП «Обласна дирекція «Луганськ вуглереструктуризація» має намір до кінця 2012 р. ліквідувати ще 7 шахт. Виникає риторичне запитання: а що взамін? Вочевидь, відповіді на це запитання жоден із можновладців надати врят чи зможе. Попри висловлювання керівників України про високий потенціал вугільної галузі української держави, не зважаючи на постійно виникаючі газові конфлікти зі «східним сусідом» і залежність країни від імпорту нафтопродуктів із притаманною цьому ринку властивістю неухильного зростання цін на світлі нафтопродукти, приймаючи до уваги превалювання у структурі українського експорту продукції металургійного комплексу (при тому, що попит на цю продукцію на зовнішніх ринках істотно скоротився) й інші чинники, стратегії реформування вугільної галузі на сьогодні немає.

Існуюча політика закриття шахт не передбачає дієвих компенсаторів захисту шахтарів і їхніх сімей. Закриваючи і консервуючи діючі шахти, влада в дійсності не створює підприємств, на яких могли б працювати гірники. Практично не ведеться робота з соціальної адаптації шахтарів, які після закриття шахт фактично залишаються наодинці зі своїми проблемами.

Доречно відмітити, що важливо звернути увагу не лише на гірників, але й на членів їхніх сімей, особливо на молодь.

Шахтарська праця за своєю суттю і природою є важкою і некваліфікованою. Тому працевлаштування шахтарів на знову створені робочі місця без істотного їх перенавчання можливе лише на аналогічні місця, у рамках професій некваліфікованої праці. Практика вже давно показала, що спроби створення швацьких, ма-

шинобудівних, інших підприємств у межах програм працевлаштування працівників вугільних підприємств — образно кажучи, «гроші на вітер» унаслідок відсутності трудових ресурсів належної кваліфікації. Погодьтеся, шахтар, що шие пальто, або шахтар, котрий займається складанням автобусів, — звучить як кепкування.

Виконуючи зобов'язання із працевлаштування шахтарів на знову створені робочі місця, приміром, на підприємство зі зборки пасажирських автобусів, це підприємство по суті змушене брати на роботу працівників, які не мають ні належної кваліфікації, ні навичок, ні досвіду, ані знань. Очевидно, що продуктивність праці такого працівника нікчемна.

Вважаємо, що потенціал Луганської області можна розкрити і реалізувати в інший, ніж той що пропонується нині, спосіб. У той же самий час працевлаштування шахтарів можна здійснити з уникненням тих проблем, які характерні для реалій сьогодення. Шахтарів можна задіяти на роботах з некваліфікованим характером праці — приміром, на будівництві автомобільних магістралей.

Така наша позиція у своїй основі має науково-прикладне підґрунтя. Луганська область, як і Україна загалом, мають доволі серйозний потенціал транзитної території. Але якщо сусідня Ростовська область Російської Федерації, Польща, Білорусія використовують цей потенціал продуктивно, то Україна не використовує наявні географічні переваги.

Впевнені, Луганська область може стати привабливою транзитною територією на межі Європи і Росії. Через область проходить низка важливих транспортних коридорів, потенціал котрих абсолютно не задіяний.

Так, через Ростовську область РФ проходять значна частина вантажних і пасажирських потоків із Азії, Кавказу, Уралу й інших східних регіонів у напрямку Європи й назад. З-за непридатної транспортної інфраструктури України, у тому числі й Луганської області, транзитний рух здійснюється через територію Білорусії, хоча такий рух з економічної точки зору значно витратніший, аніж шлях через Україну.

З іншого боку, через трасу Київ — Харків — Довжанський (яка проходить територією Луганської області) відкривається перспектива збільшення пасажирського й вантажних потоків у бік Москви і через Ростов — на Кавказ, а через Волгоград — у бік Астрахані та Уралу.

Пригадаймо, Польща, реалізувавши масштабні транспортні проекти, домоглася ство-

рення умов відновлення промисловості. За традиційними економічними канонами промисловість завжди тяготить до транспортних коридорів. Побудова сучасних транспортних магістралей на території Польщі стимулювала виникнення вздовж цих магістралей безлічі промислових виробництв.

Висновки. Гадаємо, Україні не потрібно вивести велосипед — достатньо модернізувати транспортні магістралі, насамперед на території Луганської області, що в поєднанні з іншими чинниками, безумовно, стане запорукою будівництва вздовж цих магістралей нових виробництв.

При цьому працівників, що вивільняються з вугледобувних підприємств, цілком нормально можна задіяти на будівництві доріг. Така професійна переорієнтація трудових ресурсів буде і максимально корисною для економіки, і мінімум витратною для бюджету через відсутність потреби перекваліфікації й перенавчання персоналу.

Список використаної літератури

1. Концепція державної промислової політики України : монографія / М. Г. Чумаченко, О. І. Амоша, М. І. Іванов та ін. ; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. — Донецьк, 2000. — 423 с.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.06.2010 р. за № 527 «Про створення нових робочих місць для забезпечення зайнятості населення вугледобувних регіонів» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ligazakon.ua>.
3. Проект Закону про зайнятість населення від 05.07.2012 р. № 5067-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua>.
4. Програма створення нових робочих місць для забезпечення зайнятості населення вугледобувних регіонів на 2010–2011 роки [Електронний ресурс] : Розпорядження Луганської обласної державної адміністрації. — Режим доступу : <http://www.loga.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 11.10.2012 р.

УДК 368:336.22:34

О. В. Горбатенко,

*канд. юрид. наук,
доцент,*

*ДВНЗ «Донецький національний
технічний університет»*

ОБ'ЄКТ ПРАВОВІДНОСИН ІЗ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

На підставі наукової літератури та нормативних джерел дано аналіз об'єктного складу правовідносин у соціальній сфері, зокрема, у пенсійному забезпеченні, встановлена правова природа матеріальних і нематеріальних соціально-забезпечувальних благ. Визначено особливості об'єктів процедурних і матеріальних правовідносин із загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Ключові слова: соціальне забезпечення, соціально-забезпечувальні правовідносини, пенсійні правовідносини, об'єкт, об'єктний склад, пенсія.

Відповідно до ст. 1 Основного Закону Україна визнається суверенною, незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою, головним обов'язком якої є утвердження і забезпечення прав і свобод людини, створення відповідних умов для реалізації людини як особистості. Проголошення України соціальною державою висуває особливі вимоги до правового регулювання відносин у соціальній сфері, зокрема в пенсійному забезпеченні. Пенсійне забезпечен-

ня в нашій країні є одним з основних видів соціального забезпечення і право на нього належить до найважливіших соціальних прав, закріплених у Конституції України. У свою чергу, реалізувати це право можливо завдяки пенсійним правовідносинам. Пенсійне забезпечення громадян набуває особливо важливого значення в період реформування пенсійної системи.

Соціально-забезпечувальні правовідносини, зокрема їх об'єктний склад, були предметом

© О. В. Горбатенко, 2012